

75
ANYSDIARI
D'UNA
OCUPACIÓ

Capítol 84

L'inici de la dictadura

Els 'revolucionaris' de la cultura gironina el 1907. D'esquerra a dreta: Xavier Montsalvatge, Carles Rahola, Eduard Prats, Prudenci Bertrana, Tomàs Sobrequés i Pere Ciurana. Al costat, un retrat de l'escriptor. ■ FAMÍLIA RAHOLA / AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI AUTOR DESCONEGUT

Afusellar el nom i la

El gironí Carles Rahola va ser l'únic escriptor català que el règim franquista va condemnar a mort arran dels seus escrits. Va ser executat el 15 de març, avui fa 75 anys

“Que no torni a aixecar-se el patíbul en el clos august de la nostra noble i estimada Girona ni qualsevol altre indret del món.” Paraules de Carles Rahola, un dels intel·lectuals gironins i catalans de referència assassinat pel règim franquista el 15 de març de 1939, tal dia com avui ara fa 75 anys. Un clam que prové d'un romàntic, d'un idealista, d'un home pacífic i positiu, d'un moralista vocacional que el règim opressor va acusar de ser “un dels més grans separatistes de Girona”, motiu pel qual el va condemnar a mort.

I Rahola va ser empresonat, aïllat, desprestigi i abocat a una mort cruel, solitària, de matinada, a la tàpia del

cementiri de Girona, executat per un escamot d'afusellament. Va ser l'únic escriptor català afusellat pels seus escrits. I no només això. El franquisme va intentar silenciar la seva veu i evitar la difusió de la seva obra. Tal com explica Narcís -Jordi Aragó en el seu llibre *Periodisme sota sospita*, “el 15 de març de 1939 van afusellar també el seu nom i la seva memòria”. Aquell treball minuciós que durant tants anys va exercir el règim franquista amb l'únic objectiu de posar fronteres al coneixement i a la cultura per sotmetre la voluntat i la llibertat del poble.

I Rahola va ser un dels damnificats. I durant molts anys la censura es va mantenir. “Els botxins tractaven d'esborrar qualsevol rastre de la víctima”, continua explicant Aragó. Es va prohibir la venda dels seus lli-

bres, es va impedir qualsevol referència a l'autor i des de la resistència intel·lectual gironina s'havia de recórrer a subterfugis per intentar que Rahola no s'enquistés en l'oblit.

Van ser els impulsors de la revista *Presència* els que, d'amagat, van tramir el merescut homenatge a Carles Rahola. Un reconeixement que segurament va arribar més tard del que es desitjava, però va arribar: va ser el 22 de maig del 1976, trenta set anys després del seu assassinat. *Presència* va editar un número monogràfic amb opinions de més de vint escriptors i polítics. Aquesta va ser l'espurna que va encendre la consciència dels gironins per recuperar la memòria d'un dels seus intel·lectuals més prolífics i compromesos. I a partir d'aquí van seguir un munt de reconeixements que han tornat a situar Rahola al lloc que es mereix.

Carles Rahola i Llorens va néixer a Cadaqués el 28 de juny de 1881. Era el petit de cinc germans i quan tenia tres anys la família va marxar a viure a Girona. El seu pare regentava una impremta, que posterior-

ment va passar a mans del seu germà, Darius, i que va ser la llavor del diari *L'Autonomista*, de caire republicanofederal, del qual Rahola va ser articulista i l'ànima. Amb disset anys, va començar a treballar com a escriptor de la Diputació de Girona, on va iniciar una carrera ascendent que el va portar, el 1932, a ser el màxim representant del govern català a les comarques gironines quan va passar a ser comissari delegat de la Generalitat.

El règim franquista va intentar esborrar qualsevol rastre de Rahola i de la seva prolífica obra

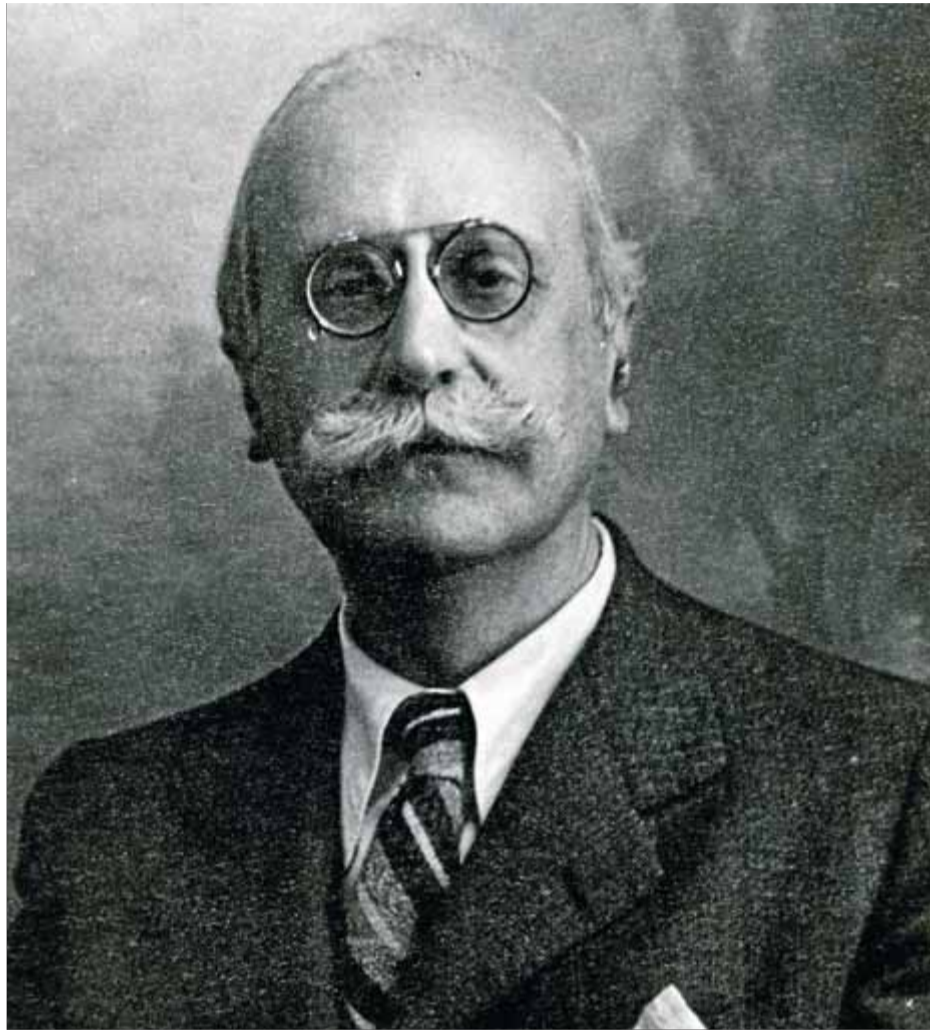
Una correctíssima dissidència “Rahola va ser un intel·lectual compromès, sobretot compromès amb l'època, amb el poble, amb la situació que li va tocar viure. Un intel·lectual conscient, que va defugir sempre l'elitisme i la pedanteria. Rahola sabia que viure és lluitar”, va es-

Anna Puig

‘Diari d’una ocupació’ descriu el final de l’ofensiva militar franquista a Catalunya i l’inici de la repressió de la dictadura. La sèrie, que es publicarà fins a l’1 d’abril, està assessorada per l’historiador Joan Villarroya i coordinada per Jordi Grau

PRÒXIM CAPÍTOL:
La justícia del dictador

memòria

criure Josep Maria Terricabras en el llibre de commemoració del setantè aniversari de la seva execució, *Nou breuari de ciutadania*. En definitiva, se’l pot definir com un home bo, en el sentit més ampli de la paraula. En esclatar la Guerra Civil, va desestimar la idea de fugir perquè no temia sofrir represàlies i va ajudar capellans, republicans, gent de dretes, amics i familiars que fugien de la guerra per motius ben diferents. I aquí es van aferrar els membres del tribunal militar que el va condemnar a mort. Tergiversant totalment la realitat, trobaven totalment justificada aquesta dura condemna perquè s’havia demostrat que Rahola era un gran “*influxante entre los elementos marxistas*”. Com, si no, podia haver salvat persones de dretes i capellans si no era un “*rojo separatista*” important? El fet de ser bona persona no feia al cas.

A Rahola se’l pot considerar periodista, historiador, assagista i fins i tot filòsof. Al seu currículum li hem d’afegir acadèmic de la Reial Acadèmia de la Història de Madrid, de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Bar-

celona i impulsor dels primers Jocs Florals a Girona, el 1903, a banda de ser l’autor de nombrosos articles, pels quals va ser guardonat moltes vegades. Tres d’aquests escrits, però, van ser el motiu de la seva mort. No eren els més crítics, ni els més durs, ni els més radicals. Van ser aquests com podien haver estat uns altres. I de la sentència es desprèn que els membres del tribunal i el jutge militar instructor ni se’ls van llegir. Són “*Contra l’invasor*”, “*Refugis i*

Els tres articles que el van condemnar a mort no són ni els més crítics, ni els més radicals, ni els més durs

jardins” i “*L’heroisme*”, tots publicats el 1938. “Tres articles d’una correctíssima dissidència que, tanmateix, van ser els únics fets provats del delictes de *rebelión militar*”, indica Aragó.

Escriure fins al darrer moment A Rahola, com a la resta de presos polítics de l’època, se li va

prohibir la visita de familiars durant el seu empresonament. Però ni tan sols en les seves darreres hores va deixar d’escriure. Ans al contrari. I ho feia en qual-sevol tros de paper que aconseguia, de manera clandestina, que amagava enmig dels paquets que s’entregaven a la família. Durant els seus catorze dies de confinament, període en què va viure pendent si li commutaven la pena de mort, Rahola es va acomiadar dels seus. Textos durs i carregats d’emoció i de patriotisme.

Però el 14 de març va arribar la confirmació de la pena. La seva mort estava decidida. A les onze de la nit un funcionari va obrir la porta de la seva cel·la i el van conduir a una habitació on se li va llegir la sentència. Les hores d’espera següents les va passar amb un notari amic seu i amb el capellà de la presó. I a les cinc de la matinada va ser conduït fins al cementiri. Allà va ser afusellat, enmig de la foscor, il·luminat per un parell de fars de cotxe. Va ser enterrat a la fossa comuna, sense presència dels familiars. Però algú va escampar terra d’un altre color, fet que va permetre a la família localitzar el cos i portar-hi flors. Dos anys més tard es va aconseguir traslladar les despulles a una tomba pròpia. La presideix una creu feta de pedra de Girona, tal com ell havia demanat en el seu darrer escrit. ■

‘L’Autonomista’, un diari familiar i interclassista

El primer número del diari *L’Autonomista* va sortir al carrer el 18 de setembre del 1898. Sense cap vinculació a un partit polític en concret (tot i coincidir força amb els postulats d’Esquerra Republicana), la publicació s’emmarcava en l’òrbita de les esquerres, de caire republicà i federal, anava dirigit a la petita burgesia i a la classe treballadora. Va ser fundat i dirigit per Darius Rahola i sortia dels tallers de la impremta familiar. No obstant, Carles Rahola en va ser l’ànima i el mentor. Primer en castellà i després en català, aquest periòdic es va convertir en una lectura de referència que es trobava als tallers, a les tavernes o a l’ateneu. La seva periodicitat va variar: va ser setmanal fins al 1904, després va passar a bisetmanal (els dimarts i els divendres) i, finalment, el 8 de febrer del 1916, es va començar a publicar diàriament. Pel que fa a la llengua, el català es va anar introduint gradualment fins que, el 1933, la conversió

Una capçalera de ‘L’Autonomista’, en concret la que es va publicar el 28 de juliol del 1936 ■ ARXIU AJUNTAMENT DE GIRONA

va ser total. Mor *El Autonomista* i neix *L’Autonomista*.

En els seus escrits en aquest diari, Carles Rahola va posar de manifest la seva devoció per la ciutat de Girona i pel país. És en aquest mitjà on desenvolupa bona part de la seva trajectòria periodística, malgrat que no va ser l’únic en què va escriure. De fet, dos dels tres articles que s’utilitzen com a prova en el seu judici militar van ser publicats a *L’Autonomista*: “*Refugis i jardins*” i “*L’heroisme*”. El primer constitueix el seu primer editorial signat amb el qual pretenia transmetre esperança als ciutadans davant la dramàtica situació d’aquell moment. Pel que fa al segon, es tracta d’un article clarament de denúncia contra la intervenció de les forces franquistes, aprofitant com a argument de fons el pròleg que el 1915 ell mateix va escriure per a la traducció catalana del llibre que també es titula *L’heroisme*, escrit per l’autor belga Maurice Maeterlinck.

El darrer número del diari va aparèixer el 25 de gener del 1939. La impremta va ser confiscada quan les tropes franquistes van entrar a la ciutat de Girona. Carles Rahola es va veure obligat a tornar a la seva feina a la Diputació i va ser al cap de poc que va ser arrestat, empresonat i afusellat. La implantació del règim va significar la desaparició de *L’Autonomista*, malgrat que la família Rahola va intentar recuperar la publicació quan encara vivia el dictador Franco. Va ser infructuós. No va ser fins al 1985 quan, finalment, la capçalera va tornar a sortir a la llum. I ho va fer com a suplement literari que es publica cada cinc anys.